

درآمدی بر سیام‌شناسی

• شهاب‌ستوده نژاد

درآمد:

سنت متداول لفظ تایی را به معنی «آزاد» به شمار می‌آورد و بومیان سیامی از این لفظ برای اشاره به هویت و زبان اصلی این قومیت استفاده می‌کنند

نوشتار حاضر در دو بخش ترتیب یافته است. بخش نخست درآمدی بر سیام‌شناسی و فرهنگ و تمدن تایلند در گذر تاریخ است که در آن به مشابهات مردم سیام با دیگر تمدن‌ها اشاره شده است. بخش دوم مقاله نیز فهرست گوشه‌ای از هشت سال مطالعات سیام‌شناسی نگارنده مقاله را در مراکز و انستیتوهای دانشگاهی تایلند شامل می‌شود.

سیام نام بومی سرزمینی است که امروزه بر اساس معیارهای ترقی و مدرنیته تایلند نامیده می‌شود. سنت متداول لفظ تایی را به معنی «آزاد» به شمار می‌آورد و بومیان سیامی از این لفظ برای اشاره به هویت و زبان اصلی این قومیت استفاده می‌کنند.

پایتخت فعلی تایلند در کنار رودخانه چائو پرایا در شهری بنا شده که متضاد با سنت دیرینه آسیای جنوب شرقی، در محیط و جغرافیای فاقد کوه‌ها شکل گرفته است. اما در سده سیزدهم میلادی لان - نا (LAN NA) یک پادشاهی در شمال بود که پایتخت خود را در شهر کوهستانی چیانگ می (Chiang Mai) بنا نهاد.

با شناخت اساطیر و افسانه‌های ظهور قوم‌ها در این منطقه از قاره آسیا، به اهمیت و سمبولیزم کوه‌ها و قلّه کوه‌ها پی خواهیم برد، زیرا این ویژگی را در معماری و عناصر ساختاری معابد بودایی تایلند و جنوب شرقی آسیا در محور جوامع بودایی فرقه تیرووده (Theravada) مشاهده می‌کنیم. اهمیتی که کوه‌ها در مراحل بنیادی این منطقه داشتند، قابل تطبیق با اهمیت کوه‌های آلتایی، و سومه رو در غرب آسیا، زیگورات‌های

بین‌النهرین و ایران باستان و در نهایت مه‌رو (Meru)‌های بودایی است. حتی باورهای شمسی‌گونه و جانگرایانه در شمال تایلند و سنت‌هایی که تا به امروز در چیانگ می به وسیله بقایای تمدن‌های کهنه به اجرا درمی‌آید، دارای بازتاب‌های هند و ایرانی و برهمنی - مغ‌گونه است.

خاورمیانه در معیار خاور نزدیک و در محور آسیای غربی، شامل بین‌النهرین و فلات و قلمرو باستانی ایران، عناصر و ویژگی‌های مختلف و متناوبی را به آسیای جنوب شرقی برده است و به احتمال زیاد قدمت این تأثیرات به چند هزاره پیش از میلاد مسیح بازمی‌گردد. با این حال، یافته‌های باستان‌شناسی در سیام، برمه، کامبوج و ویتنام در مرحله فعلی دارای عناصر قابل تطبیق با هزاره اول میلادی در محورهای ایران و بین‌النهرین هستند.

بدیهی است که کثرت عادات، خصوصیات اخلاقی و حتی ویژگی‌های ظاهری زنان سیامی، مؤید نوعی نظریه پیرامون خویشاوندی قوم تایی و کوچ‌نشینان استپ‌ها است

تایلند، به مانند ایران، سرزمینی با خصوصیات متنوع جغرافیایی است، اما این خصوصیات شامل تشابه کامل آب و هوایی نیست و لذا، از این نظر، سیام کشوری مرطوب و وابسته به فعل و انفعالات آب و هوایی استوایی و یا تا اندازه‌ای نیز سرزمین همیشه بهار است.

اخلاق، عادات و خصوصیات سیامی‌ها:

قوم تایی، توجه و کنجکاوی دانشمندان غربی را در حد چشمگیری برانگیخته است. از یک نقطه نظر، وقار روستاییان سیامی و خصوصیات اخلاقی زنان کشاورز و از سوی دیگر روش، آداب زندگانی، ابزار معیشت و دیگر عناصر حرفه‌ای در نحوه برخورد بومیان سیامی، هموارکننده نظریه‌های جامع و قابل تطبیق با محورهای زندگانی در میانه آسیا و از جمله در محور کوه‌های آلتایی بوده است.

قوم تایی، به مانند آریایی‌های هزاره‌های پیش از میلاد، در طول تاریخ فراز و نشیب‌های گوناگونی را پشت سر گذارده و با گذر از فلات‌های مختلف، تجربیات و خصوصیات فرهنگی، اخلاقی، زبانی، هنری و مردمان گوناگونی را شناخته، پذیرفته و جذب کرده است.

از یک نقطه نظر، ما به عناصر مغولی - چینی - آلتایی در تار و پود فرهنگ سیام برمی‌خوریم، و از سویی دیگر با عناصری آریایی - هند و ایرانی - اسلامی مواجه می‌شویم. با این حال عناصر آفریقایی - اقیانوسیه‌ای نیز حضور دارند.

زبان سیامی می‌تواند حاوی عناصر چینی، هند و ایرانی و حتی سامی باشد. از طرفی، اخلاق مردم تایلند، آمیختگی‌های هندی، ایرانی و چینی را داراست، اما این‌گونه برداشت‌ها، در نهایت مستلزم مشاهداتی مداوم و پژوهش‌هایی عمیق و گسترده است. حتی در باورهای دینی سیام، عناصری تبتی، هندی و زرتشتی در

متون به یادگار مانده‌اند. بدیهی است که کثرت عادات، خصوصیات اخلاقی و حتی خصوصیات ظاهری زنان سیامی، مؤید نوعی نظریه پیرامون خویشاوندی قوم تایی و کوچ‌نشینان استپ‌ها است.

سیام و مردمان سیامی در ادوار مختلف نفوذها و تاثیراتی را از دیگر تمدن‌های منطقه محوری خودشان پذیرا شده‌اند که بالاترین میزان این‌گونه تأثیرات مربوط به میانمار و کامبوج می‌باشد. با این حال تمدن چین، هنوز هم سیام را زیر نفوذ اخلاقی مردمانی شاد و سرزنده، و در نهایت همیشه خوش رو و خندان نگه داشته است: مردمانی خوش برخورد در کشوری همیشه بهار.

ذوق هنری و فلسفه وجودی:

بردباری نسبت به هویت‌های بیگانه، خصلتی سیامی است که شاهد توصیف بازتاب گونه هردوت از نحوه نگرش و فلسفه وجودی ایرانیان در عصر هخامنشی است. سیام از عناصر فرهنگی دیگر تمدن‌های کهن به همان اندازه الهام گرفته است که هخامنشیان از بین‌النهرین و مصر دوره فراغنه. این بردباری اعجاب‌انگیز، آن قدر پرانگیزه و عمیق و غنی است که در مبانی باورهای دینی، بودیسم ملی و «تلفیق‌گونه»، در تار و پود آداب و اعتقادات شفاف و یا عرفانی خویش می‌تواند در تطبیق با آیین ملی مسیحیان بریتانیا، «بودیسم تایلندی» نامیده شود؛ زیرا چنین نحوه توصیفی همانند «کلیسای بریتانیا» نوعی آزادی و اختیار در نحوه نیایش ایجا می‌کند، و این پدیده، بازتابی ایرانی در نیایش‌های تلفیقی ایران باستان در دوره پارت در باورهای میتراپی و کمی دیرتر در آیین مانوی دوره ساسانی و فرقه‌های آناهید در آسیای میانه و آسیای صغیر و بین‌النهرین دارد.

در همین راستا، یعنی معیار نگرش و اجرای مناسک دینی نزد ساکنان شهرها و روستاهای تایلند، همواره شاهد حضور عناصری جانگرایانه و یا شمنی مانند هستیم که با باورهای فصل کشت و ذرع و جشن‌های برداشت محصول عجین‌اند و ما را متوجه اعتقاداتی مشابه در میراث‌های تقریباً مشترک در دیرینه تمدن‌های آسیایی و اساطیر شفاهی در شاهنامه و کوش نامه و خویشاوندی تورانیان و آریایی‌های ساکن و شهرنشین می‌کند.

در مرحله نهایی، تمدن اسلامی نیز بازتاب گسترده‌ای در حیات فرهنگی و هندو - بودایی سیام داشته است. زیرا جامه‌های سنتی مردمان این محور آسیا را می‌توان متحول و الهام گرفته از جامه‌ها و الگوهای البسه محورهای اسلامی به‌شمار آورد.

از یک طرف، بومیان سیام به اسلام گرایش پیدا کردند. و از

جنوب شرقی آسیا، مجموعه مقالات ششمین کنفرانس بین‌المللی مطالعات تایلندی‌شناسی، چیانگ‌مای، ۱۴ - ۱۷ اکتبر ۱۹۹۶.

3- SHAHAB SETUDEH - NEJAD, THE DISCOVERY OF A ZOROASTRIAN FESTIVAL IN THAILAND'S SONGKRAN, ASIAN CULTURE, VOL. XXV, NO.3, TAIPEI, 1997.

کشف یک فستیوال زرتشتی در سونکران تایلندی، فرهنگ آسیا، جلد XXV، شماره ۳، ۱۹۹۷، تایی‌پی، تایوان

4- SHAHAB SETUDEH - NEJAD "THE LANNA DYNASTS OF COSMIC KINGSHIP AND THE FUNANESE HERITAGE OF SAKA - BRAHMANA IN SOUTHEAS ASIA", PROCEEDINGS OF THE 7TH INTERNATIONAL GONFERENCE ON THAI STUDIES, AMSTERDAM, 4-8 JULY 1999.

کاربرد فره ایزدی در دربارهای لان - نا و میراث فونان در راستای شاکا برهمن‌های آسیای جنوب شرقی، مجموعه مقالات هفتمین کنفرانس بین‌المللی مطالعات تایلندی‌شناسی، آمستردام، ۴ - ۸ جولای

5- SHAHAB SETUDEH - NEJAD, THE SIGNIFICANCE OF PERSIAN CONTEXT DISCOVERIES FROM ARCHAEOLOGICAL SITES IN THAILAND AND SOUTHEASTASIA: A CONCISE PERSPECTIVE, SPAFA JOURNAL, SEPTEMBER -DECEMBER 1998, BANGKOK.

اهمیت کشف یافته‌های محتوای پارس در اماکن باستان‌شناسی در تایلند و جنوب شرقی آسیا: یک چشم‌انداز فشرده، ژورنال اسپافا (SPAFA)، ۱۹۹۸، سپتامبر-دسامبر، بانکوک

6- SHAHAB SETUDEH - NEJAD, "INDO- IRANIAN AND PERSIAN CHARACTERISTICS IN THE CULTURAL HERITAGE OF CAMBODIA AND THAILAND", THE JOURNAL OF HUMANITIES OF THE I.R. IRAN, TARBIAH MODARRES UNIVERSITY, FALL 2002, VOLUME Q NUMBER 4.

نشانه‌های ویژه هندو ایرانی و پارسی در میراث‌های فرهنگی کامبوج و تایلند، ژورنال علوم انسانی - جمهوری اسلامی ایران، جلد ۹، شماره ۴، پاییز ۲۰۰۲، دانشگاه تربیت مدرس

زبان سیامی می‌تواند حاوی عناصر چینی، هند و ایرانی و حتی سامی باشد. از طرفی، اخلاق مردم تایلند، عناصر هندی، ایرانی و چینی را داراست

طرف دیگر به مانند دیگر مراحل و ادوار، زیر نفوذ فرهنگی و نوستالژی شرق در محور ایران - بین‌النهرین و جهان اسلام فرو رفتند، و پذیرای بازتاب ایرانی - اسلامی در شبه قاره شدند. این تحولات، به طور متناوب از سده‌های گذشته ادامه داشته و قدمت آن‌ها احتمالاً به دوران ایرانی مآبی ماقبل پارسی و ماد نیز بازمی‌گردد. اما در هر حال سیام در مبنای هرایینی، همواره با بردباری و جذب عناصر مختلف در میراث تمدن‌های آسیایی، به مانند جوهر و جودی و روش‌های والا و خردمندانه فرهنگ‌های اصیل پیشروی کرده است.

***

مقالات دوره پژوهش‌های عینی:

1- SHAHAB SETUDEH - NEJAD, TRANSMISSION OF SASANIAN ARTS AND OTHER INDIGENOUS CULTURAL TRADITIONS OF PRE ISLAMIC PERSIA TO SOUTHEAST ASIA, SPAFA JOURNAL, JANUARY - APRIL 1995, BANGKOK.

انتقال هنرهای ساسانی و دیگر عناصر بومی و سنت‌های ماقبل اسلامی پارس به آسیای جنوب شرقی، ژورنال اسپافا، بانکوک، ژانویه - آوریل ۱۹۹۵

2- SHAHAB SETUDEH - NEJAD, "INDO- IRANIAN SHAMAN BELIEFS' ELEMENTS IN SIAMESE AND SOUTHEAST ASIAN RITUALS", PROCEEDINGS OF THE 6TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON THAI STUDIES, CHIANGMI 14-17 OCTOBER, 1996.

عناصری از باورهای شمنی هندو ایرانی در رسوم سیامی و